

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/dans-i-skolan-kan-ha-betydelse-for-individ-grupp-och-samhalle>

Skolverket Publicerad 30 mars 2023 online

Dans i skolan kan ha betydelse för individ, grupp och samhälle

Dansdidaktik kan utgå ifrån att dans är ett sätt att skapa rörelsemedvetenhet och koreografier, men också en möjlighet att dela med sig av kunskap, fantasier, traditioner och livet i stort. Forskning visar hur dans kan skapa meningsfullhet, ökad rörelsemedvetenhet, självkänsla och gruppsammanhållning för elever.

Den här artikeln presenterar resultat av forskning. Texten är framtagen vid ett universitet eller högskola på uppdrag av Skolverket.

[Läs om hur vi sammanställer och sprider kunskap om resultat av forskning](#)

I grundskolan är dansen en del av ämnet idrott och hälsa. Därför har vi valt att lyfta fram antologin *Hur kan vi förstå rörelse? Labans rörelseramverk, sociologi och didaktik* som har skrivits av forskare och lärare på fyra av Sveriges idrottslärover utbildningar. Den strävar efter att vidga sätten som vi uppfattar våra egna och andras rörelser på. Författarna till de olika kapitlen analyserar och tolkar dans och rörelse. Som en röd tråd genom boken återkommer dansteoretikern och koreografen Rudolph von Labans rörelseramverk.

Analysera och tolka för att utveckla dans- och rörelseundervisning

Antologin är användbar för diskussion, teoretiska perspektiv på rörelse och för att utveckla dans- och rörelseundervisning i skolan. Den är indelad i begreppen *kropp*, *rum*, *dynamiska uttryck* och *relation*. I varje kapitel finns både en didaktisk och sociologisk ingång, och praktiska delar bestående av rörelseövningar som relaterar till de teoretiska avsnitten. Författarna ger konkreta beskrivningar som kan användas i utformandet av dansdidaktiska förslag i skolan.

Kropp

Anders Frisk och Stefan Karlsson fokuserar på Labans tankar om kroppens alla möjligheter till rörelse. Vad kan en kropp göra? Kroppen kan röra sig i *isolerade* delar där bara vissa kroppsdelar rör sig eller i *totalrörelser* där hela kroppen är involverad. Kroppen kan hoppa, plocka, samla, stänka, springa, göra gester med armar och händer. Den kan böja, sträcka och vrida på sig.

Konsekvensen av att böja, sträcka och vrida kroppen blir också att den rör sig genom olika former som beskrivs som raka, runda, vridna eller breda och det är växlingarna mellan dessa som blir intressanta att utforska. Laban menar att när det funktionella förkroppsligas, bildar funktion, kropp, uttryck och upplevelse en helhet.

Rum

Varför är det relevant för elever och studenter att utforska rummet, dess volym och hitta nya sätt att göra det på? Det frågar sig Ann Murelius och Andreas Henriksson. Grunden till rumsaspekten är enligt Laban att rörelsen inte är skild från rummet. Att skapa medvetenhet om rummet hjälper oss att utmana vanor i rörelsemönster.

Att öva upp en känsla för rummet, vart vi är på väg och var vi befinner oss, förbättrar kroppsuppfattning och självkänsla, vilket hjälper oss att förfina och nyansera våra rörelser. Rörelser är så sinnliga och förknippade med rum vi tidigare upplevt, att vi ofta omedelbart framkallar rumsliga bilder, minnen av rum när vi gör en rörelse.

Att springa i en kurva kan till exempel väcka kroppsminnen av att springa på en idrottsarena, att simma i en pool får oss att associera kring andra bad som omslutit oss genom livet. Det är viktigt att som pedagog vara känslig för att alla människor bär på olika och vitt skilda erfarenheter. Rumslighetens dimensioner innefattar, förutom det som är synligt för oss, även minnen, känslor, associationer, ljud, doft, taktila intryck och rörelser.

Dynamik

Skillnaden mellan att slå hårt på en boxningssäck och att sträcka sig efter ett glas vatten är inte så stor när det gäller själva rörelsens riktning och utformning. Däremot är uppmärksamheten mot rörelsernas kraft, flöde, tid och rum helt olika, skriver Madeleine Persson och Markus Arvidsson.

Dynamiska uttryck beskrivs av Laban genom fyra rörelsefaktorer: *Rum* beskriver om rörelsen är rak och distinkt eller indirekt, ofokuserad och diffus. *Tid* handlar om upplevelsen av hur snabb en rörelse är. *Kraft* beskriver hur kraftfull rörelsen är och *Flöde* beskriver hur behärskad eller flödande rörelsen är. Dessa fyra rörelsefaktorer relaterar till varandra i en ständig växelverkan.

Relation

All rörelse skapas i relation till något, exempelvis kroppsdelar, grupper, rum eller material. Satu Heikkinen och Torun Mattsson analyserar hur några av Labans efterföljare har vidareutvecklat hans arbete om relationsbegreppet. De formulerar tre betydelsefulla: vem eller vad en rörelse riktar sig emot, hur rörelser kan förstås beroende på kontext samt hur känslighet och förmågelser hjälper oss att relatera till oss själva, varandra och till vår omgivning.

Författarna refererar också till sociologen Hartmut Rosas teori om *resonans*, efterklang. Det uppstår när vår relation till någon eller något börjar vibrera. Enligt Rosa är resonans något vi sällan upplever i vår samtid med högt tempo, stress och individualism. Ändå längtar vi efter att höra efterklanger för att vi ska må bra.

En motsats till resonans i kroppen beskrivs som självalienation, när kroppen blivit vår fiende. Då har vi förlorat den vibrerande förbindelsen till världen och kroppen har blivit stum. Men det går att träna sig i att återaktivera resonansen, till exempel genom att undersöka hur hela kroppen svarar på olika isolerade kroppsdelars rörelser.

Genom att utforska rörelse från olika aspekter kan elever utvidga sina rörelserepertoarer

Kroppar berörs av sociala normer och föreställningar. Genom att undersöka rörelse utifrån de aspekter antologin lyfter fram kan elever vidga sina rörelserepertoarer så att de inte per automatik faller in i det som känns bekant, utan börjar utforska nya möjligheter utifrån olika förutsättningar och erfarenheter.

Labans efterföljare har fortsatt att utveckla hans idéer inom koreografi, dansanalys, danspedagogik och dansdidaktik. Detta gör att hans arbete fortfarande i vår tid diskuteras, granskas kritiskt och är i förändring.

Exempelvis rekommenderar författarna till artikeln *Troubling the frame* att man inte ska använda Labans rörelseramverk som ett neutralt universellt verktyg, utan som ett eurocentriskt perspektiv på hur man kan se på och beskriva rörelse. De menar att Labans ramverk kan användas med hänsyn till vilka olika erfarenheter dansaren och betraktaren kan bära på, och att vi i ett livslångt, eftertänksamt lärande ständigt behöver öka vår medvetenhet om våra egna och andras perspektiv.

Inkludering, mångfald och individualitet genom dans

Danspedagogen och forskaren Alfdaniels Mabingo är verksam vid Makerere University i Uganda. Mabingo undersöker hur individer och samhällen på den afrikanska kontinenten använder sig av urfolkens danser när det kommer till inkludering, mångfald och individualitet. Hur möts dans och urfolks filosofi i Uganda när det kommer till meningen med varandet, kunskap, sammanhang, görande och tillblivelse?

Mabingo tar också upp det faktum att danser från de afrikanska kulturerna ofta kategoriseras under en och samma titel, det vill säga "afrikanska danser", samtidigt som danser från euro-amerikanska traditioner bedöms som specifika genrer värda grundliga analyser.

Mabingos frågor är utgångspunkterna i boken *Ubuntu as Dance Pedagogy in Uganda – Individuality, Community, and Inclusion in Teaching and Learning of Indigenous Dances*. Innehållet är en blandning av intervjuer med danslärare och analyser utifrån kritiska och filosofiska perspektiv.

Boken utgår från danslärares pedagogiska tillvägagångssätt samt filosofin Ubuntu. Som vi tolkar filosofin utifrån boken bygger den på relationen mellan samhälle, grupp och individ och hur dessa samspekar med varandra. Individen blir till i samhället/gruppen och gruppen/samhället uppstår tillsammans med och genom individen.

Mabingo understryker att Ubuntu är en *levd upplevelse och erfarenhet* och att urfolksdanser inte är homogena. Danspedagogiken beskrivs som komplex, nyanserad, inkluderande, reflektiv och i ständig förhandling och utveckling. Genom denna bok kan de som vill förstå och arbeta med mångfald och inkludering ta del av perspektiv som syftar till att ge utrymme åt frågor som rör hur olikheter, individer och samhällen kan bli harmoniserade genom förkroppsligande, deltagande och reflektiva tillvägagångssätt.

Fem principer och förhållningssätt i arbetet med dans

När det gäller dansundervisning och dansdidaktik framhäver Mabingo fem principer: practice, pedagogy, people, process och participation. Vi har valt att översätta dessa principer till träning, pedagogik, människor, process och deltagande. Nedan följer vår förståelse av dessa principer utifrån Malingos forskning.

- Genom *träning* och att öva tillsammans möts människor i ett socialt sammanhang och skapar en energi som relaterar till våra rörelsesinnen.
- *Pedagogiken* utgår från en holistisk syn där exempelvis lärandet av olika steg, historien bakom danserna, naturen och relationer hör ihop.
- Dansen är något som sker mellan *människor*, i och med detta sker också ett utbyte av kunskap och erfarenheter, vilket i sin tur är en förkroppsligande upplevelse.
- *Process* är att interagera med andra, att förkroppsliga danskunskap och kompetenser.
- Genom *deltagande* blir danserna betydelsefulla och fortsätter att finnas. Det är genom deltagande i dansen vi möts och lär av varandra.

Mabingo föreslår hur lärare kan inkludera perspektiv som har sin grund i urfolkens danser, exempelvis att engagera sig i och värdera urfolkens filosofier och kunskaper. Att förvärva kunskap om historia och kontext kring olika danser samt skapa en inkluderande miljö som främjar ett utbyte av kunnande och fantasier är centralt för lärare och elever. Mabingo föreslår också att de fem principerna ovan integreras till ett holistiskt ramverk för träning och undervisning.

Boken visar hur folk och samhällen kan mötas genom urfolksdanser och kunskaper. Möten sker exempelvis när danstrupperna uppträder i skolor. Då möter barnen dansen och dess ursprung och betydelse genom att de får se och dansa. Det betonas att dans är ett sätt att dela med sig av kunskap, traditioner och livet i stort.

Som Mabingo beskriver dansen innan kolonialismen relaterar vi också till bokens kärna när det kommer till dans och danspedagogik, det vill säga: genom förkroppsligade upplevelser knyts människor till samhällen, grupper, naturen och den spirituella världen.

Dans kan erbjuda vägar till förändring, samhörighet och social hållbarhet

I Engdahl, med kollegor, och Malingos exempel på förhållningssätt och metod finns både likheter och olikheter i beskrivningar av hur didaktiska förslag kan utformas i dansundervisning. Mabingo citerar Laban om rörelsers mening:

Att lära sig ett danssteg mekaniskt leder inte till att man förstår dess mening. [...] Verbala förklaringar och att studera rörelsens ursprung kan ses som ett sätt att skärpa uppfattningen av den mening den bär på.

(Sidan 105, vår översättning).

I dansen kan mening och meningsfullhet skapas för individ, grupp och samhälle. Den erbjuder vägar till förändring, samhörighet och social hållbarhet. Att dansa och analysera olika

perspektiv i utformandet av dansundervisning kan hjälpa oss att bli mer lyhörda för resonanser i den värld vi är en del av.

Text: Jennifer Angbah Tisell, Marielouise Jatta och Ebba Theorell, Stockholms universitet

Källor:

Engdahl, C., Heikkinen, S., & Arvidsson, M.(Red). (2022). *Hur kan vi förstå rörelse? Labans rörelseramverk, sociologi och didaktik*. Liber.

Mabingo, A. (2020) [*Ubuntu as Dance Pedagogy in Uganda – Individuality, Community, and Inclusion in Teaching and Learning of Indigenous Dances*](#) [Länk till annan webbplats.](#) I serien Critical Studies in Dance Leadership and Inclusion. Rowe, N. (ed.), Heyang, T. (ed.) & Lehikoinen, K. (ed.) (2020). Palgrave Macmillan. Singapore: Springer Nature Singapore Pte Ltd.

Davis, C. U., Carter, S & Koff, S.R., (2021). [*Troubling the Frame: Laban Movement Analysis as Critical Dialogue*](#) [Länk till annan webbplats.](#), *Journal of Dance Education*.

Publicerad 30 mars 2023.